

Лупак Руслан Любомирович, economist_555@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-1830-1800,
д.е.н., професор, професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Васильців Тарас Григорович, tgvas77@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-2889-6924,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів,
директор Державної установи «Інститут регіональних досліджень ім.
М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

МІГРАЦІЙНІ ВТРАТИ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)*

Анотація. У дослідженні встановлено, що через високу міграційну активність молоді та зростання структурних диспропорцій і дисбалансів на регіональному ринку праці Львівської області спостерігаються такі загрозливі тенденції: зростання прагнення серед молодого населення до виїзду за кордон із подальшим довготривалим проживанням та облаштуванням постійного життя; ускладнення пошуку роботи та підвищення рівня безробіття серед молоді; поширення позитивного ставлення до можливості працевлаштування за кордоном; посилення інтересу молоді до здобуття освіти за межами країни, зокрема через невідповідність рівня та якості місцевої освіти; низький рівень намірів щодо повернення до регіону після виїзду за кордон; недостатнє використання можливостей освітньої імміграції для розвитку регіону; зростання навантаження на соціальну систему регіону через розміщення внутрішньо переміщених осіб, у тому числі молоді. До ключових напрямів державної політики щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу молоді для підтримки регіональної економіки віднесено: вдосконалення інституційної основи реалізації молодіжної політики, спрямованої на підвищення якості життя молоді та зниження її міграційних настроїв; посилення соціального захисту молоді в поєднанні з удосконаленням регіональної політики зайнятості; сприяння особистісному та професійному розвитку молоді, а також розширення її участі в освітньо-наукових ініціативах регіону; оновлення освітніх програм місцевих закладів відповідно до потреб ринку праці; зміцнення співпраці з молоддю, яка перебуває за кордоном, та

* Публікація містить результати досліджень, проведених у межах науково-дослідної роботи на тему «Трансформація ринку праці Карпатського регіону України у перспективі повоєнного відновлення» (номер державної реєстрації 0124U000984).

створення стимулів для її повернення; розвиток молодіжного середовища, що мотивує активну участь у соціально-економічному розвитку регіону.

Ключові слова: міграція, міграційні втрати, молодь, регіон, ринок праці, інтелектуально-кадровий потенціал, державна політика, регіональна економіка, Львівська область.

Lupak R. L., economist_555@ukr.net,

ORCID ID: 0000-0002-1830-1800,

*Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics,
Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

Vasylytsiv T. H., tgvas77@ukr.net,

ORCID ID: 0000-0002-2889-6924,

*Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance,
Economic Security, Banking and Insurance Business,*

Lviv University of Trade and Economics, Lviv,

*Head of the M. Dolishniy Institute of Regional Research of the NAS of
Ukraine, Lviv*

MIGRATION LOSSES AND STATE POLICY TO PRESERVE THE INTELLECTUAL AND HUMAN RESOURCE POTENTIAL OF YOUTH (USING THE EXAMPLE OF THE LVIV REGION)

Abstract. *The study found that due to the high migratory activity of young people and the growth of structural disparities and imbalances in the regional labor market of the Lviv region, the following threatening trends are observed: an increase in the desire among the young population to go abroad with subsequent long-term residence and permanent life; difficulty in finding a job and an increase in the unemployment rate among young people; a spread of a positive attitude towards the possibility of employment abroad; increased interest among young people in obtaining education abroad, in particular due to the discrepancy between the level and quality of local education; a low level of intentions to return to the region after going abroad; insufficient use of educational immigration opportunities for the development of the region; an increase in the burden on the social system of the region due to the placement of internally displaced persons, including young people. The key areas of state policy for preserving the intellectual and human resources potential of young people to support the regional economy include: improving the institutional framework for implementing youth policy aimed at improving the quality of life of young people and reducing their migration attitudes; strengthening social protection of youth in combination with improving regional employment policy; promoting personal and professional development of youth, as well as expanding their participation in educational and scientific initiatives of the region; updating educational programs of local institutions in accordance with the needs of the labor market; strengthening cooperation with youth abroad and creating incentives for their return; developing a youth*

environment that motivates active participation in the socio-economic development of the region.

Keywords: migration, migration losses, youth, region, labor market, intellectual and human resource potential, state policy, regional economy, Lviv region.

JEL Classification: J11, O15, F22

DOI: <https://doi.org/10.32782/1563-3950-2025-5-4>

Постановка проблеми. Львівщина є одним із тих регіонів України, які, завдяки своєму географічному розташуванню поблизу європейських країн, зазнають значних міграційних втрат, особливо серед молоді. В області все більше загострюються проблеми нерівноваги на ринку праці, що стосуються попиту та пропозиції, а найголовніше – спостерігається зменшення частки найбільш креативної та працездатної частини населення. Якщо у 2010 р. в Львівській області проживало 773,2 тис. осіб у віці 15-34 років, то на початку 2022 р. їх кількість зменшилася на 25,1 %, або 155,3 тис. осіб, та становила 617,9 тис. осіб. Тривалий час спостерігається тенденція до зменшення частки осіб віком 15-34 років у загальній кількості постійного населення області. Зокрема, на початку 2022 р. їх частка становила 25,0 %, що було на 5,6 в. п. менше порівняно з 2010 р. [1; 2].

Загрозливого характеру набуває поглиблення диспропорцій та деформацій на регіональному ринку праці через труднощі у збереженні людського потенціалу, особливо серед молоді. У Львівській області спостерігається значне зниження рівня зайнятості молоді, особливо у віковій групі 15-24 років. Так, у 2010 р. цей показник становив 34,6 %, а на початку 2022 р. знизився на 8,6 в. п. Одночасно суттєво сповільнюються темпи розвитку людського потенціалу, що виражається у зменшенні кількості студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) області. Якщо у 2010/2011 н. р. налічувалось 155,1 тис. студентів, то у 2021/2022 н. р. їхня кількість зменшилася на 47,1 %, або 49,7 тис. осіб, і становила 105,4 тис. осіб [1; 2].

Міграційні настрої серед молоді у Львівській області були надзвичайно вираженими ще до початку повномасштабної війни. Розвиток ринку праці в регіоні відбувався повільно, у той час як попит на висококваліфіковані кадри постійно зростав. Із початком війни міграційна криза та зміни на ринку праці ще більше поглибилися, і їхній вплив, порівняно з довоєнним періодом став значно більшим, особливо серед молодого населення. Відповідно, є необхідність визначення викликів міграційних втрат та інструментів збереження інтелектуально-кадрового потенціалу серед молодого населення досліджуваного регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню міграційних втрат, особливо серед молоді, приділяється значна увага в наукових дослідженнях, які спрямовані на розробку ефективних інструментів для їх запобігання та недопущення. При цьому такі наукові розробки відіграють вагоме значення у роботі органів державного управління в контексті збереження інтелектуально-кадрового потенціалу як ключового елемента розвитку суспільства, економіки та країни загалом. Зокрема, доречно відзначити роботи таких науковців, як І. Бараняк [5], В. Бідак [4, с. 43-48], І. Білецька [11, с. 76-96], М. Біль [3], З. Гбур [7], І. Доля [10, с. 43-52], О. Іляш [4], О. Клименко [10, с. 43-52], О. Левицька [12, с. 627-641], О. Микитин [11, с. 76-96], О. Мульська [4, с. 76-96; 11, с. 76-96; 12, с. 627-641], О. Панькова [6, с. 85-95], О. Сидорчук [6, с. 85-95], В. Токар [7], М. Флейчук [8, с. 175-186], О. Черомухіна [9, с. 37-42], та інших.

Однак, незважаючи на достатньо глибоке та всебічне опрацювання питань державного регулювання міграційних процесів і збереження інтелектуального та кадрового потенціалу, існує нагальна потреба в обґрунтуванні регіональних особливостей міграційних прагнень молоді, факторів, що їх стимулюють, а також інструментів для їх стримування з огляду на необхідність розвитку людського капіталу, сприяння реєміграції та запобігання еміграції.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування викликів, пов'язаних із міграційними втратами, та інструментів державної політики щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу молоді для розвитку регіональної економіки (на прикладі Львівської області).

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок високої міграційної активності молоді та поглиблення структурних диспропорцій і дисбалансів на регіональному ринку праці у Львівській області спостерігаються тривожні тенденції. Так, *відбувається зростання міграційних настроїв серед молодого населення області, орієнтованого на переїзд і довготривале перебування з подальшим повноцінним облаштуванням постійного життя за кордоном.* Соціологічні опитування дослідницької агенції *Fama*, проведені з 22 травня по 14 червня 2024 р., підтвердили високу зацікавленість молоді Львівської області у віці 14-35 років у переїзді зі свого населеного пункту протягом останніх двох років. Зокрема, з 44 % молоді, які задумувалася про переїзд, 55 % розглядали наступним місцем перебування іншу країну. При цьому такі міграційні настрої були досить високо виражені у молоді віком 14-17 і 30-35 років (67 %) [13]. Примітно, що ці настрої молоді регіону щороку посилюються та набувають загрозливого характеру. Так, за результатами опитування міграційної активності студентської та учнівської молоді Карпатського регіону України у 2020 р. 36 % респондентів Львівської області визнали

наміри й підготовку до міграції [14, с. 21] і порівняно з нещодавнім опитуванням дослідницької агенції *Fama* їхня частка зросла майже вдвічі.

У Львівській області помітне посилення тенденцій до зростання міграційних настроїв. Свідченням цього є те, що значна частка молоді прагне жити за кордоном або чергувати проживання між Україною та іншими країнами. Так, у Львівській області зберігається значна частка молоді, яка за відсутності обмежень у виборі місця проживання прагне жити виключно за кордоном (19 %) або має намір жити як в Україні, так і за кордоном однаковою мірою (16 %) [13]. Значною загрозою для розвитку економіки Львівської області є *поглиблення проблем із пошуком зайнятості та підвищення рівня безробіття серед молодого населення на ринку праці*. Так, у Львівській області сформувалася тенденція, за якої значна частина місцевої молоді після закінчення навчання не може знайти роботу, що відповідає її кваліфікаційним і фаховим здібностям.

За даними Львівського обласного центру зайнятості [15], частка молоді в загальній кількості осіб, які отримували послуги служби, поступово зростає з 2022 р. Так, за січень-вересень 2024 р. показник становив 29,9 %, тоді як в Україні – 26,0 % (рис. 1). При цьому впродовж 2024 р. щоквартально показник у регіоні зростав в середньому на 0,6 %, або 1,2 тис. осіб. Також, якщо розглядати загальнодержавну тенденцію, у Львівській області молодь частіше звертається до служби зайнятості порівняно. Якщо враховувати, що в 2022 р. до служби зайнятості в області звернулось 26,0 % молоді, то побачимо: середній показник в Україні був нижчим на 3,9 в. п.; впродовж 2024 р. різниця в окремі періоди зросла до 5,0 в. п.

У Львівській області відбувається значне *поширення позитивних міграційних намірів молоді щодо працевлаштування за кордоном*. Так, при працевлаштуванні молодь Львівської області стикається з багатьма проблемами, які не лише унеможливають забезпечення достатнього рівня та якості життя, а й перешкоджають розвитку її творчого, інтелектуального та іншого потенціалу.

Згідно з результатами опитування, проведеного ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», виявлено, що до основних чинників міграції відносяться: низька оплата праці (45,8 %); відсутність роботи (28,2 %); недостатні можливості для професійної реалізації та погані умови праці (27,5 %); відсутність стабільності та впевненості у майбутньому (30,6 %) [14, с. 25].

В умовах війни наміри української молоді мігрувати суттєво зросли, що підтверджують результати опитувань. Так, серед найважливіших факторів, які сприяють утриманню молоді та збереженню людського потенціалу в Україні, виділяються: покращення якості життя (15,2 %), стабілізація соціально-економічної ситуації (14,8

%), підвищення рівня заробітної плати (13,9 %), можливості для професійного розвитку, кар'єрного зростання та самореалізації (12,4%) та інші [17, с. 22-30].

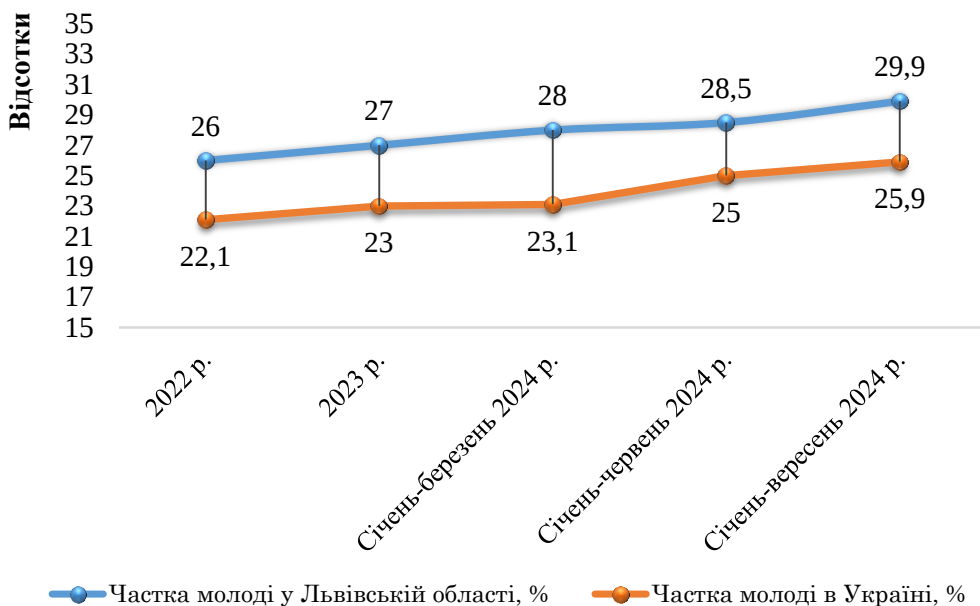
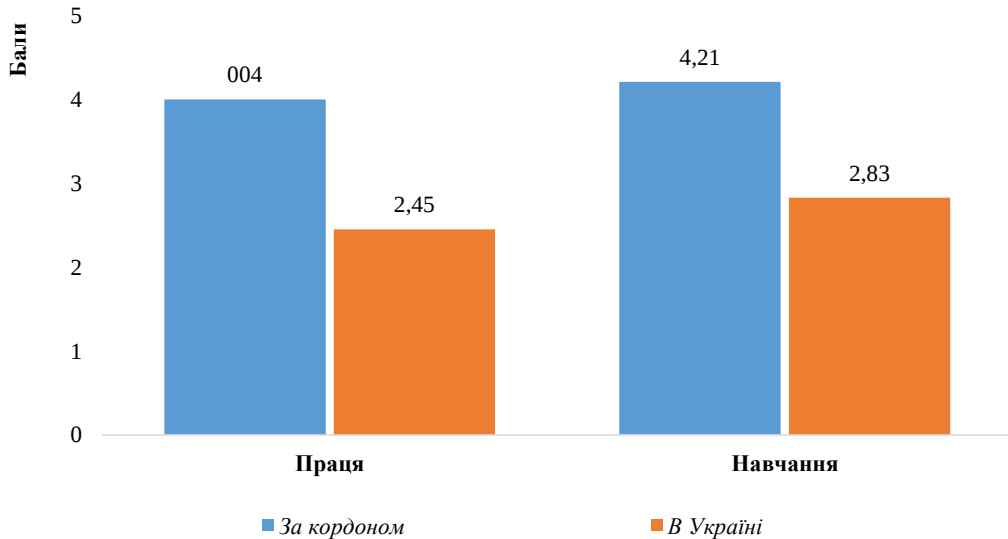

Рис. 1. Надання послуг молоді у віці до 35 років Державним центром зайнятості та Львівським обласним центром зайнятості у 2022-2024 р.
Складено за: [15; 16]

З огляду на такі міграційні тенденції органам влади та місцевого самоврядування Львівської області необхідно звернути увагу на посилення освітньо-професійних настроїв молоді щодо здобуття освіти за кордоном, у тому числі з причин невідповідності рівня та якості отримуваної освіти. Так, згідно з опитуванням «U-Report Україна» станом на 1 листопада 2024 р. лише 36 % молоді Львівської області підтверджують, що здобута освіта відповідає сфері їхньої майбутньої професійної діяльності [18]. Це посилює прагнення студентів ЗВО здобувати освіту в європейських країнах. Переконавання молоді у тому, що умови навчання та працевлаштування в Україні значно поступаються відповідним характеристикам за кордоном, підтверджується результатами опитування молоді Львівщини з освітнім міграційним досвідом (рис. 2).

Також відбувається поглиблення проблеми низького рівня рееміграційних намірів молоді регіону, яка виїхала за кордон. Так, за даними соціологічного дослідження серед молоді Львівщини, яка перебуває за кордоном, понад 60 % респондентів вказали на відсутність планів повернення в Україну [19, с. 10].

Загальноукраїнські опитування також свідчать про зниження потенціалу повернення молоді з продовженням війни. Так, за даними *4Service Group* у квітні 2022 р. 75 % біженців планували повернутися в Україну, в червні 2022 р. – 66 %, а в квітні 2023 р. їх частка скоротилася до 52 % [20].

Довідково: максимальне число балів – 5

Рис. 2. Результати оцінювання умов праці та навчання в Україні й за кордоном молоді Львівської області у 2022 р.

Складено за [19, с. 17]

Вказане в значній мірі підтверджується результатами опитування студентської молоді в Україні, проведеного ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» впродовж вересня-жовтня 2023 р., згідно з якими готовими повернутися на Батьківщину були 24,9 % опитаних респондентів за умови системної допомоги в забезпеченні зайнятості, 21,0 % – реалізації програм державної підтримки міжнародної мобільності молоді, 21,0 % – різносторонньої підтримки молодіжного підприємництва (рис. 3).

Примітно, що абсолютними прихильниками повернення до України залишалися лише 9,8 % опитаних, тоді як ще 18,6 % висловили готовність повернутися за умови покращення соціально-економічної ситуації в країні, включаючи стабілізацію після війни [20].

У Львівській області спостерігається *недостатнє використання потенціалу освітньої імміграції*. Загалом регіон зберігає високу привабливість для освітньої міграції, однак переважно за внутрішнім вектором. Навчальні заклади області, окрім надання освітніх послуг для молоді з інших регіонів України, не є привабливими, у тому числі

через війну, для іноземних студентів, зокрема тих країн, які до війни активно направляли свою молодь для навчання до нашої країни.

- Системна допомога в забезпеченні молоді зайнятістю (робочі місця для молоді, ваучери на професійний розвиток і підвищення кваліфікації, різностороння допомога, у т. ч. фінансова підтримка)
- Розвиток програм державної підтримки міжнародної мобільності української молоді (міжнародні стажування, обміни досвідом за кордоном та ін.)
- Різностороння підтримка молодіжного підприємництва (дешеві кредити на відкриття власної справи, пільги в оподаткуванні, надання приміщень, консалтинг)
- Істотне здешевлення вартості придбання власного житла (державна фінансова допомога на придбання / будівництво житла, зниження (до рівня європейських країн) вартості іпотеки)
- Системне покращення доступності освіти (збільшення кількості бюджетних місць, пільгове (безкоштовне) навчання кращих студентів, фінансування навчання з боку роботодавців)

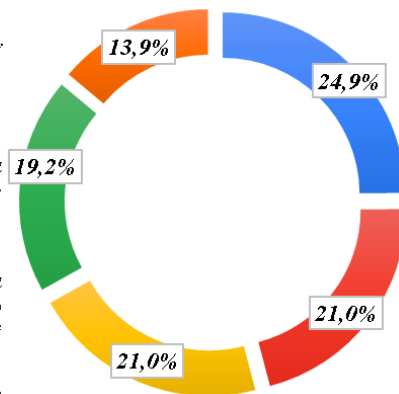
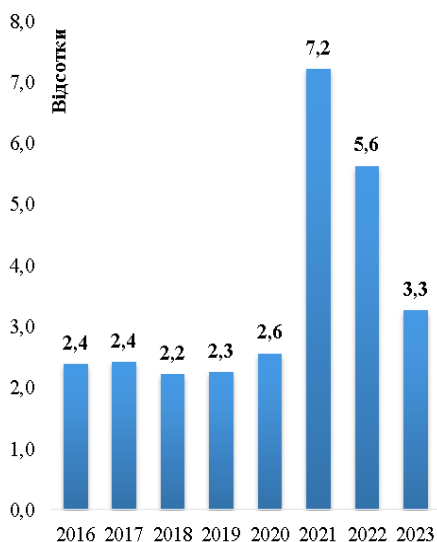

Рис. 3. Результати опитування респондентів щодо змін в Україні (зокрема, після завершення війни), які б сприяли ухваленню рішення відносно повернення на Батьківщину, %

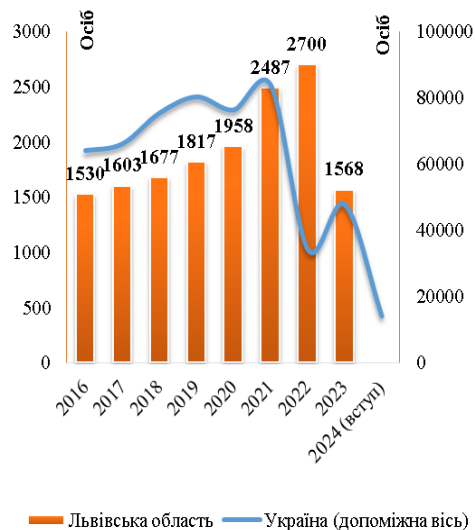
Складено за [17]

В 2022-2023 рр. у Львівській області продовжувало навчання 1,57 тис. іноземних студентів [21, с. 17], що відповідає рівню 2010-2011 рр., після яких кількість іноземних студентів щорічно зростала і в 2021-2022 рр. досягла максимальної кількості – 2,7 тис. осіб, із яких 2,1 тис. студентів навчались у Львівському національному медичному університеті ім. Данила Галицького (рис. 4).

Попри спадну динаміку, навіть за статусу Львівщини як тилового регіону, жоден ЗВО області не потрапив до топ-10 в Україні за кількістю іноземних студентів. Зокрема, у 2022-2023 рр. Львів посів лише 10-ту позицію серед міст України за кількістю зареєстрованих запрошень для іноземних абітурієнтів, видавши 398 запрошень, що є у 11,7 раза менше, ніж у Києві, який утримує лідерство в залученні іноземних студентів [21, с. 17; 22].

а) кількість іноземних студентів

б) частка іноземних студентів
Львівської області в загальній їх
кількості в Україні

Рис. 4. Освітня імміграція до Львівської області та України у 2016-2023 рр.

Складено за [21, с. 17; 22]

Іншим викликом міграційних втрат слід розглядати зростання навантаження на соціальну систему регіону через прийом внутрішньо переміщених осіб (ВПО), у тому числі молоді. Відомо, що ключовим макрорегіоном проживання ВПО-молоді залишається Західний, на який станом на I півріччя 2023 р. припадало 21,4 % від її загальної кількості, що більше вдвічі порівняно з Південним і на 6,7 в. п. – з Північним макрорегіонами (рис. 5) [23; 24].

Відтак Львівська область стала реципієнтом ВПО з інших регіонів України, частка яких за оцінками МОМ, станом на червень 2023 р. складала 10,3 % від населення області [24]. Щодо ВПО-молоді, то у 2022 р. область займала перше місце в Україні за кількістю зарахованих дітей до закладів загальної середньої (26,7 % від загального показника) та дошкільної (12,7 % від загального показника) освіти серед ВПО [25, с. 50, 70].

З огляду на зазначені вище виклики, пов'язані з міграційними втратами молоді, пріоритетними напрямами та інструментами

державної політики збереження інтелектуально-кадрового потенціалу для розвитку регіональної економіки доцільно вважати:

- удосконалення інституційної бази реалізації регіональної молодіжної політики з орієнтацією на покращення якості життя молоді та зниження її міграційних настроїв;

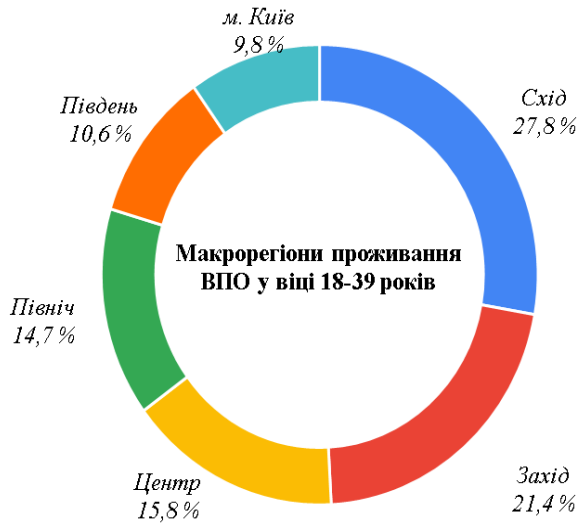

Рис. 5. Макрорегіони проживання ВПО у віці 18-39 років: структурний зріз у червні-вересні 2023 р.

Складено за [23; 24]

- посилення соціального захисту молоді в поєднанні з удосконаленням регіональної політики зайнятості молодого населення;
- забезпечення особистісно-професійного розвитку та посилення участі молоді в реалізації регіональної освітньо-наукової політики;
- модернізацію освітніх програм місцевих закладів освіти відповідно до вимог ринку праці;
- поглиблення співпраці та налагодження ефективної взаємодії з молоддю за кордоном із заохоченням її до повернення;
- розвиток молодіжного середовища, що стимулює активну участь молоді в економічному розвитку регіону.

Так, у напрямі вдосконалення інституційного базису реалізації державної молодіжної політики з орієнтацією на покращення якості особистого життя молоді та послаблення її міграційних настроїв відзначимо актуальність *посилення громадської активності місцевої молоді та залучення технічної підтримки для створення узгодженої інформаційної системи веб-сайтів та територіальних центрів соціальних послуг області, Регіонального центру соціальної підтримки молоді з метою налагодження співпраці з волонтерськими центрами, зокрема Eurodesk, для поширення європейських молодіжних ініціатив.*

Також існує необхідність створення *Обласного інклюзивного молодіжного центру* для моніторингу якості послуг та задоволення потреб різних груп місцевої молоді (особливо в сільській місцевості), розвитку їх професійно-кваліфікаційних та фахових навичок; *Служби з питань діалогу з молоддю* для організації взаємодії регіональних органів влади з неурядовим сектором і реалізації завдань активізації участі місцевих молодіжних організацій у Європейському корпусі солідарності та налагодження їхньої співпраці з міжнародними інституціями; посилення координації діалогу регіональних молодіжних організацій із Уповноваженим із питань молодіжної політики в Україні.

На шляху посилення соціального захисту молоді в поєднанні з удосконаленням державної політики зайнятості молодого населення існує потреба у наступному:

- *розроблення та реалізація Обласної програми навчання впродовж життя*, спрямованої на забезпечення збільшення участі місцевої молоді у безперервному навчанні та розширенні освітніх можливостей, адаптації регіональної системи освіти і навчання до вимог ЄС, впровадження місцевою молоддю принципів навчання впродовж життя, розширення в регіоні можливостей навчання за межами формального навчального середовища;

- *розроблення та реалізація Регіонального плану зайнятості молоді* відповідно до європейських цілей і практик забезпечення зайнятості молоді, подолання проблеми недостатнього рівня кваліфікації молодих фахівців, а також підтримки ініціатив місцевих молодіжних організацій із розвитку соціально-трудових, інтелектуально-творчих та інших навичок молодих людей;

- *впровадження регіональними органами влади та місцевого самоврядування ініціативи Міністерства соціальної політики України про надання гарантій для молоді* щодо збереження першого робочого місця, що дає можливість місцевим студентам випускових курсів та випускникам загальноосвітніх закладів освіти, а також зареєстрованій у регіоні безробітній молоді подавати заявки на позики з низькими відсотками для започаткування бізнесу, здійснення іншої професійної діяльності.

У контексті забезпечення особистісно-професійного розвитку та посилення участі молоді в реалізації регіональної освітньо-наукової політики доречно здійснити наступні заходи:

- *продовження освітніми закладами області за підтримки органів регіональної влади та місцевого самоврядування позитивних практик академічного обміну в межах Програми Erasmus+*, яка пропонує різні можливості мобільності для здобувачів освіти (навчальну мобільність, стратегічні партнерства та проекти розвитку потенціалу у сфері професійно-технічної та вищої освіти), включаючи короткострокові

обміни тривалістю від 5 днів до двох місяців та довгострокову мобільність від 2 до 12 місяців;

– *створення освітніх ініціатив молодіжних рад у територіальних громадах області* в межах співпраці регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у партнерстві з органами регіональної влади (до прикладу, з Департаментом освіти і науки Львівської ОВА), які будуть спрямовані на реформи громадської освітньої політики, протидію безробіттю, активізацію розвитку місцевого ринку праці та підтримку молодих людей із обмеженими можливостями.

Вважаємо, що модернізацію освітніх програм місцевих освітніх закладів до вимог ринку праці вдасться забезпечити за рахунок ініціювання *Департаментом економічної політики та Департаментом освіти і науки Львівської ОВА перед закладами загальної середньої освіти впровадження навчальних програм, зосереджених на розвитку підприємницького потенціалу молоді через формальну освіту, неформальне навчання та медіаграмотність, отримання підприємницьких компетентностей у початковій та середній освіті.* Такий підхід має на меті підготувати здобувачів освіти до майбутніх викликів і можливостей у підприємницькому середовищі, критичного мислення та адаптації до ринкових викликів, наголошуючи на ефективних комунікаціях, творчому вирішенні проблем і командній роботі.

Поряд з тим, існує необхідність *розроблення та реалізації Департаментом освіти Львівської ОВА обласної програми забезпечення відповідності освітніх компетенцій вимогам працедавців* задля адаптації регіональної системи освіти до ринку праці, створення в області скоординованої системи дуальної освіти, вирішення проблем недостатньої кваліфікації та невідповідності компетенцій місцевої робочої сили займаний посаді або виконуваний роботі, одночасно мотивуючи молодих людей регіону розвиватися і вдосконалювати свої професійні та фахові навички в сфері соціально-трудових відносин.

Натомість поглиблення співпраці та налагодження ефективної взаємодії з молоддю за кордоном, із заохоченням її до повернення, у Львівській області можливе через такі заходи:

– *налагодження співпраці органами регіональної влади та місцевого самоврядування за участі громадських організацій та бізнесу з представниками влади країн, які приймають молодих українських біженців війни, для розробки планів репатріації.* Важливо переконати європейських партнерів у тому, що сприяння поверненню біженців, зокрема молоді, є формою допомоги Україні та зменшує залежність від донорських коштів;

– *надання Департаментом соціального захисту населення спільно з Управлінням з питань цифрового розвитку Львівської ОВА високоякісної інформаційної та консультативної підтримки молодим*

біженцям, які повертаються до місцевих громад, із акцентом на важливість їх інтеграції та допомоги в таких сферах, як безпека, працевлаштування, освіта та житло. Важливо, щоб державна політика реінтеграції молоді була орієнтована на доступність таких інструментів, як іпотечні позики, соціальне житло та мікрофінансування бізнесу;

– активізація діяльності Управління молоді та спорту Львівської ОВА стосовно зміцнення та підтримки зв'язків із молоддю, яка емігрувала за кордон, через офіційні та неформальні канали зв'язку задля надання інформації про можливості повернення на Батьківщину, онлайн-навчання в місцевих освітніх закладах, обміну інформацією та співпраці з вітчизняними молодіжними громадськими організаціями;

– забезпечення Департаментом освіти Львівської ОВА адаптації навчального процесу у місцевих закладах освіти відповідно до потреб репатріантів та розширення доступу до якісної освіти задля їх заохочення повертатися на Батьківщину. Запровадження нових програм дистанційного навчання для місцевих дітей за кордоном здатне допомогти зберегти їхні зв'язки з освітою та культурною ідентичністю регіону. Важливо спростити процедуру вступу українських випускників іноземних шкіл до місцевих ЗВО та забезпечити перспективи для отримання стипендій.

На нашу думку, розвиток молодіжного середовища, яке стимулює активну участь молоді в економічному розвитку регіону, можна забезпечити за рахунок:

– делегування молодіжним організаціям завдання щодо налагодження співпраці представників влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями для активізації залучення місцевої молоді до суспільного життя, сприяння діалогу щодо моніторингу діяльності молодіжних установ регіону, модернізації стратегічних документів регіональної молодіжної політики, у тому числі за принципами Європейського молодіжного парламенту;

– сприяння міжкультурному діалогу серед місцевої молоді через створення віртуального регіонального молодіжного середовища як альтернативної політичної комунікації та масштабування інформаційної кампанії про демократичні права молоді;

– посилення електронної участі молоді у розвитку економіки області, а особливо з сільської місцевості чи низьким рівнем соціального забезпечення, та вдосконалення методів комунікації органів регіональної влади та місцевого самоврядування для налагодження зв'язку з молодими поколіннями;

– важливо також активізувати участь місцевих неурядових організацій, які працюють над забезпеченням безкоштовного онлайн-доступу громадян до інформації, особливо орієнтуючись на вразливі групи та внутрішньо переміщеної молоді в регіоні;

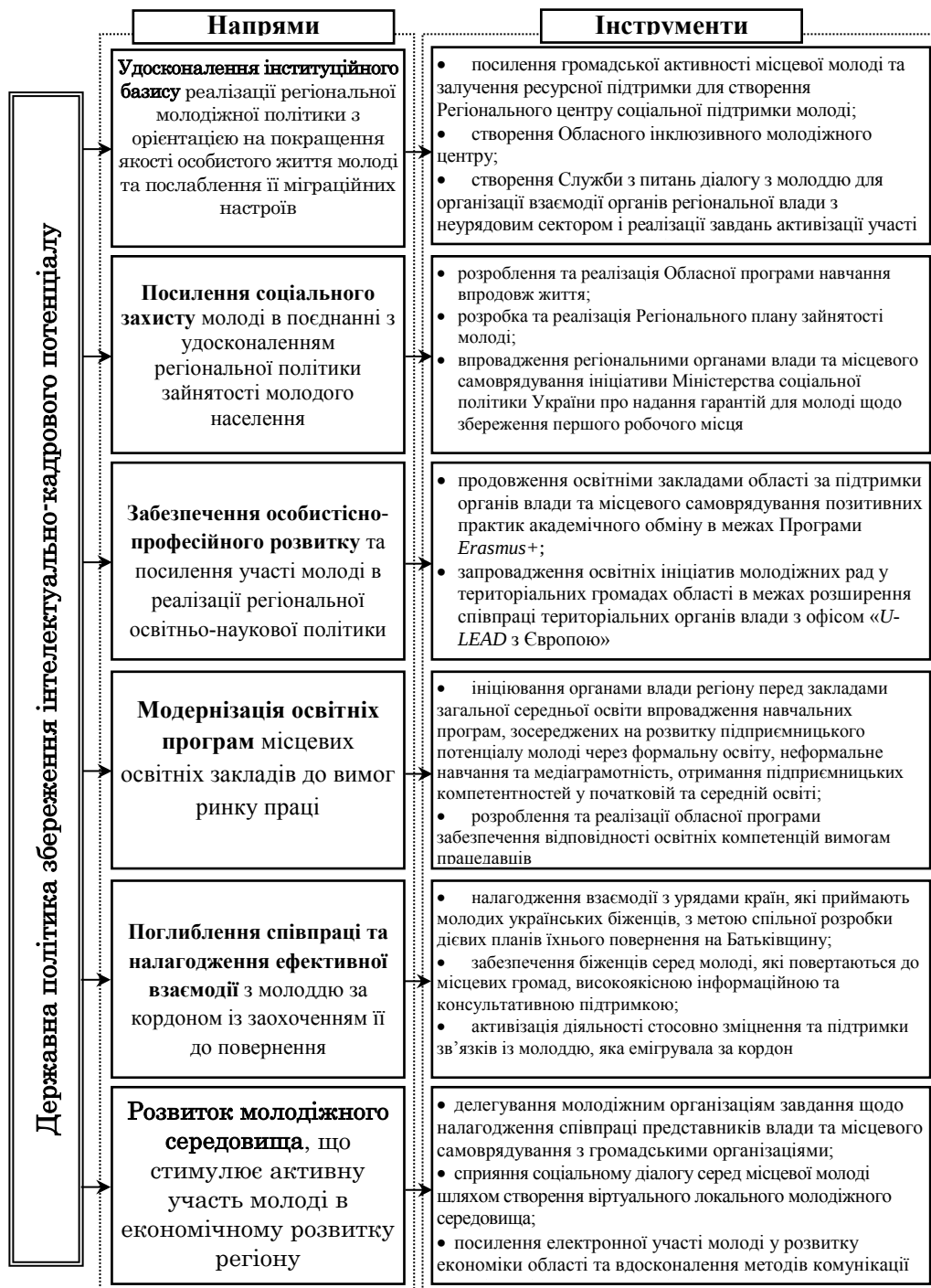

Рис. 6. Напрями та інструменти державної політики збереження інтелектуально-кадрового потенціалу молоді для розвитку регіональної економіки

Джерело: авторська розробка

– важливо також активізувати участь місцевих неурядових організацій, які працюють над забезпеченням безкоштовного онлайн-доступу громадян до інформації, особливо орієнтуючись на вразливі групи та внутрішньо переміщеної молоді в регіоні;

– *започаткування створення програми Обласного молодіжного фонду на 2025-2035 роки для забезпечення цільового фінансування за трьома основними напрямками:* активізація молоді у місцевому самоврядуванні шляхом створення молодіжної ради та сприяння студентському самоврядуванню, заохочення залучення молодіжних організацій до громадського життя та посилення компетенції молодіжних організацій у регіоні.

У підсумку напрями та інструменти державної політики збереження інтелектуально-кадрового потенціалу молоді для розвитку регіональної економіки відображені на рис. 6.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Повномасштабна війна призвела до значної вимушеної міграції населення, зокрема молоді, як у межах країни, так і за її кордонами, що спричинило виникнення низки соціальних проблем, викликів та загроз для національної безпеки України, а особливо для розвитку регіональної економіки. Якщо стосовно Львівської області, йдеться про (1) зростання міграційних настроїв серед молодого населення області, орієнтованого на переїзд і довготривале перебування з подальшим повноцінним облаштуванням життя за кордоном, (2) поглиблення проблем із пошуком зайнятості та підвищення рівня безробіття серед молодого населення, (3) поширення позитивних міграційних намірів молоді щодо працевлаштування за кордоном, (4) посилення освітньо-професійних настроїв молоді щодо здобуття освіти за кордоном, у тому числі з причин невідповідності рівня та якості отримуваної освіти, (5) поглиблення проблеми низького рівня рееміграційних намірів молоді регіону, яка виїхала за кордон, (6) недостатнє використання потенціалу освітньої імміграції в регіон.

З огляду на зазначені вище виклики, пов'язані з міграційними втратами молоді, до пріоритетних напрямів державної політики щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу серед молодого населення для розвитку регіональної економіки віднесено: (1) удосконалення інституційної бази реалізації регіональної молодіжної політики з орієнтацією на покращення якості життя молоді та зниження її міграційних настроїв; (2) посилення соціального захисту молоді у поєднанні з удосконаленням регіональної політики зайнятості молодого населення; (3) забезпечення особистісно-професійного розвитку та розширення участі молоді в реалізації регіональної освітньо-наукової політики; (4) модернізацію освітніх програм місцевих закладів освіти відповідно до вимог ринку праці; (5) поглиблення співпраці та налагодження ефективної взаємодії з молоддю за кордоном

із заохоченням її до повернення; (6) розвиток молодіжного середовища, що стимулює активну участь молоді в економічному розвитку регіону.

Подальші дослідження доцільно зосередити на розширенні інструментів запобігання міграційним втратам та збереженню інтелектуально-кадрового потенціалу молоді з метою підтримки стабільного функціонування та розвитку регіональної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діти і молодь Львівської області на початку 2022 року. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/dg/proj/children_youth.pdf.

2. Діти і молодь Львівської області 2019: статистичний збірник. Головне управління статистики у Львівській області. 2020. URL: <https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2020/ZB0120200901.pdf>.

3. Біль М. Організаційно-економічні інструменти стимулювання рееміграції молоді України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1585>.

4. Васильців Т. Г., Мульска О. П., Лупак Р. Л., Бідак В. Я. Збереження людського капіталу України в умовах війни (чинник соціальної вразливості населення): постановка проблеми. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 67. С. 43-48.

5. Іляш О. І., Бараняк І. Є. Міграційні аспірації молоді України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2995>.

6. Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Міграційна політика України в контексті безпеки та збалансованості економічного і соціального розвитку держави. *Ефективність державного управління*. 2022. № 59. С. 85-95.

7. Токар В. М., Гбур З. В. Аналіз показників міграції населення: внутрішня та зовнішня. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-11>.

8. Флейчук М. І. Напрями подолання демографічної та міграційної кризи в освітній сфері у контексті майбутньої відбудови України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 42. С. 175-186.

9. Cheromukhina O. Youth in war: psychological experiences, migration plans, self-realization. *Skhid (East)*. 2024. Vol. 6. Issue 1. P. 37-42.

10. Dolia I., Klymenko O. Migration Strategies of Ukrainian Youth in the Context of Russian Armed Aggression. *Sociological Studios*. 2023. № 1(22). P. 43-52.

11. Mulska O., Vasylytsiv T., Lupak R., Biletska I., Mykytyn O. Measures to Balance the Labour Market: An Institutional Partnership Between Business and The Vocational Training System. *Business Management*. 2024. № 2. P. 76-96.

12. Vasylytsiv T., Lupak R., Mulska O., Levytska O., Baranyak I. Youth migration during war: Triggers of positive aspirations and preservation of human resources in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2024. № 22(2). P. 627-641.

13. Молодь Львівської громади 2024. Дослідницька агенція *Fama*. URL: <https://fama.agency/portfolio/molod-lvivskoyi-gromady-2024>.

14. Міграційна активність студентської та учнівської молоді Карпатського регіону України (результати соціологічного дослідження): наук.-аналіт. вид. / наук. ред. Т. Г. Васильців, О. Т. Риндзак; ДУ ІРД ім. М. І. Долишнього НАН України. Львів, 2020. 60 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200048.pdf>.

15. Аналітична та статистична інформація. Львівський обласний центр зайнятості. URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/analitics/69>.

16. Аналітична та статистична інформація. Державний центр зайнятості. URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/69>.

17. Васильців Т. Г. Імітаційне моделювання впливу міграційних втрат української молоді на потенціал соціально-економічного відтворення: ідентифікація точок біфуркації та *Big Data* екосистейту: наук.-аналіт. доп. / ДУ ІРД ім. М. І. Долишнього НАН України. Львів, 2024. 146 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20240032.pdf>.

18. Опитування «Як молодь шукає роботу». *U-Report* Україна. 01.11.2024. URL: <https://ukraine.ureport.in/opinions>.

19. Біль М. М., Махонюк О. В., Мульська О. П., Бараняк І. Є., Карп'як М. О. Міграційна мобільність молоді: результати соціологічного дослідження та нові виклики в умовах війни: наук.-аналіт. доп. / ДУ ІРД ім. М. І. Долишнього НАН України. Львів, 2022. 72 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220035.pdf>.

20. Українські біженці в Європі: квітень 2023. Дослідження поведінки та настроїв українців, що були вимушені виїхати в Європу внаслідок війни з росією. Третя хвиля дослідження. *4Service Group*. URL: <https://inmol.org/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7732>.

21. Іноземні студенти в Україні під час війни (2022-2023) / за заг. ред. О. О. Шаповалової. Київ : «Млин медіа», 2023. 98 с. URL: <https://cutt.ly/ww7VkwQn>.

22. Львівщина – у трійці регіонів, де навчаються найбільше студентів. *Дивись info*. 24.11.2022. URL: <https://dyvys.info/2022/11/24/lvivshhyna-u-trijtsi-regioniv-de-navchayutsya-najbilshe-studentiv>.

23. Україна – Загальне опитування населення, раунд 14 – Звіт про загальний огляд: цифри чисельності населення та географічний розподіл (3-25 вересня 2023 р.). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-14-operativniy-zvit-demografichna-statistika>.

24. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні, раунд 13 (червень 2023 р.). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremischennyam-zagalne-opituvannya-naselennya?close=true0>.

25. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник / Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. Київ, 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya-serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.

REFERENCES

1. Dity i molod' L'vivs'koyi oblasti na pochatku 2022 roku. Holovne upravlinnya statystyky u L'vivs'kiy oblasti, available at: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/dg/proj/children_youth.pdf.

2. Dity i molod' L'vivs'koyi oblasti 2019: statystychnyy zbirnyk. Holovne upravlinnya statystyky u L'vivs'kiy oblasti. 2020, available at: <https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2020/ZB0120200901.pdf>.

3. Bil' M. (2022), Orhanizatsiyno-ekonomichni instrumenty stymulyuvannya reemihratsiyi molodi Ukrayiny. *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 41, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1585>.

4. Vasylytsiv, T. H., Mul'ska, O. P., Lupak, R. L. and Bidak, V. Ya. (2022), Zberezhennya lyuds'koho kapitalu Ukrayiny v umovakh viyny (chynnyk sotsial'noyi vrazlyvosti naselennya): postanovka problemy. *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, № 67, s. 43-48.

5. Ilyash, O. I. and Baranyak, I. YE. (2023), Mihratsiyni aspiratsiyi molodi Ukrayiny v umovakh viyny. *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 56, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2995>.

6. Sydorchuk, O. H. and Pan'kova, O. V. (2022), Mihratsiyna polityka Ukrayiny v konteksti bezpeky ta zbalansovanosti ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku derzhavy. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*, № 59, s. 85-95.

7. Tokar, V. M. and Hbur, Z. V. (2023), Analiz pokaznykiv mihratsiyi naselennya: vnutrishnya ta zovnishnya. *Problemy suchasnykh*

transformatsiy. Seriya: Pravo, publichne upravlinnya ta administruvannya, № 7, available at: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-11>.

8. Fleychuk, M. I. (2024), Napryamy podolannya demohrafichnoyi ta mihratsiynoyi kryzy v osvitniy sferi v konteksti maybutn'oyi vidbudovy Ukrainy. *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava*, vyp. 4, s. 175-186.

9. Cheromukhina, O. (2024), Molod' na viyni: psykholohichni perezhyvannya, mihratsiyni plany, samorealizatsiya. *Skhid (Skhid)*, vyp. 6, tom 1, s. 37-42.

10. Dolya I. and Klymenko O. (2023), Mihratsiyni stratehiyi ukrayins'koyi molodi v umovakh rosiys'koyi zbroynoyi ahresiyi. *Sotsiolohichni studiyi*, № 1(22), s. 43-52.

11. Mul's'ka O., Vasyt'siv T., Lupak R., Bilets'ka I. and Mykytyn O. (2024), Zakhody zbalansuvannya rynku pratsi: instytutsiynе partnerstvo biznesu ta systemy profesiynoho navchannya. *Upravlinnya biznesom*, № 2, s. 76-96.

12. Vasyt'siv T., Lupak R., Mul's'ka O., Levyts'ka O. and Baranyak I. (2024), Mihratsiya molodi pid chas viyny: Tryhery pozytyvnykh prahnen' ta zberezhennya lyuds'kykh resursiv v Ukraini. *Problemy ta perspektyvy menedzhmentu*, № 22(2), s. 627-641.

13. Molod' L'vivs'koyi hromady 2024. Doslidnyts'ka ahentsiya Fama, available at: <https://fama.agency/portfolio/molod-lvivskoyi-gromady-2024>.

14. Mihratsiyna aktyvnist' student's'koyi ta uchnivs'koyi molodi Karpat's'koho rehionu Ukrainy (rezul'taty sotsiolohichnoho doslidzhennya): nauk.-analit. vyd. / nauk. red. T. H. Vasyt'siv, O. T. Ryndzak; DU IRD im. M. I. Dolishn'oho NAN Ukrainy. L'viv, 2020, s. 60, available at: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200048.pdf>.

15. Analitychna ta statystychna informatsiya. L'vivs'kyy oblasnyy tsentr zaynyatosti, available at: <https://lviv.dcz.gov.ua/analitics/69>.

16. Analitychna ta statystychna informatsiya. Derzhavnyy tsentr zaynyatosti, available at: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/69>.

17. Vasyt'siv, T. H. (2024), Imitatsiynе modelyuvannya vplyvu mihratsiynnykh vtrat ukrayins'koyi molodi na potentsial sotsial'no-ekonomichnoho vidtvorennya: identyfikatsiya tochok bifurkatsiyi ta Big Data ekosystemy: nauk.-analit. dop. / DU IRD im. M. I. Dolishn'oho NAN Ukrainy. L'viv, s. 146, available at: <https://ird.gov.ua/irdp/p20240032.pdf>.

18. Opytuvannya «Yak molod' shukaye robotu». U-Report Ukraina. 01.11.2024, available at: <https://ukraine.ureport.in/opinions>.

19. Bil', M. M., Makhonyuk, O. V., Mul's'ka, O. P., Baranyak, I. Ye. and Karp'yak, M. O. (2022), Mihratsiyna mobil'nist' molodi: rezul'taty sotsiolohichnoho doslidzhennya ta novi vyklyky v umovakh viyny: nauk.-analit. dop. / DU IRD im. M. I. Dolishn'oho NAN Ukrainy. L'viv, s. 72, available at: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220035.pdf>.

20. Ukrayins'ki bizhentsi v Yevropi: kviten' 2023. Doslidzhennya povedinky ta nastroyiv ukrayintsiv, yaki buly vymusheni vyyikhaty v Yevropu vnaslidok viyny z Rosiyeu. Tretya khvylya doslidzhennya. 4Servisna hrupa, available at: <https://inmol.org/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7732>.

21. Inozemni studenty v Ukrayini pid chas viyny (2022-2023), / za zah. red. O. O. Shapovalovoyi. «Mlyn media», Kyiv, s. 98, available at: <https://cutt.ly/ww7VkwQn>.

22. L'vivshchyna – u triytsi rehioniv, de navchayet'sya naybil'she studentiv. Dyvys' info. 24.11.2022, available at: <https://dyvys.info/2022/11/24/lvivshhyna-u-triytsi-regioniv-de-navchayutsya-najbilshe-studentiv>.

23. Ukrayina – Zahal'ne opytuvannya naseleennya, raund 14 – Zvit pro zahal'nyy ohlyad: tsyfry chysel'nosti naseleennya ta heohrafichnyy rozpodil (3-25 veresnya 2023 r.), available at: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-opituvannya-zagalnogo-naseleennya-raund-14-operativniy-zvit-demografichna-statistika>.

24. Zvit pro vnutrishnye peremishchennya v Ukrayini, raund 13 (chervonyy 2023 r.), available at: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremishchenniam-zagalne-opituvannya-naseleennya?close=true0>.

25. Osvita Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu: informatsiyno-analitychnyy zbirnyk (2022) / Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny, Instytut osvity i nauky. Kyiv, s. 358, available at: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferenciya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.